

1860. április 21-én, szombat
Budapest, 11-dik évi folyam. 48.
380. oldal

Tárca.

Dr. Falk Miksa, Széchenyi haláláról.

A mult hét csaknem kizárólag egy szomorú esemény által vétetett igénybe, az ősz Széchenyi István gróf öngyilkossága által. Több mint egy évtized óta élt a nemes gróf, az itteni lakosság által csekély figyelembe vétetve a birodalmi főváros közelében, és csak rögtöni halála vezetett a közfigyelmet ismét a döblingi park felé. E park közepette áll egy egyszerű ház, melynek a bemenethez eső részén kapu sem vehető észre, a sarkát meg kelle kerülni, hogy végre egy kis ajtóhoz érhessünk, melyen át a fölmeneti lépcsőhöz juthatánk. Jobbra, az első emeletben, egy ajtó nyílt a gróf előszobájába, melyben nappal a felügyelők voltak, aztán egy szobába léptünk, hol rendszeren ebédelni szoktak, aztán egy kis salon következett, melyben a gróf ágya állt, s ennek átellenében az íróasztal, s a kettő között egy régi divatu, de igen kényelmes karszék. Itten fogadta el a gróf legbensőbb barátait, e karszékben ült ő órákig, jobb lábát a balon keresztbe téve, csevegve, szivarozva s közbe-közbe fuvoláján játszva. A hálószoba szomszédságában volt egy kis kabinet, két egymással átellenbe helyezett pamlaggal, hol Sz. a nap nagyobb részét töltte; végre a bútorokkal tömött nagy elfogadási terem következett, melyben a könyvtár is állott. Néhány nappal a gróf szomorú vége előtt, oldala mellett ültem az említett kabinetben; mi beszélgettünk egyről s másról, de a gróf sajátságos nehéz hangulattal küzdte ez este; mindenféle agyrémekkel tépelődött, s hasztalan igyekeztem őt derültebb gondolatokra bírni. A harmadik szobában megálltunk s még egy félóraig csevegtünk együtt; én a grófnak egy komikus esetet beszéltem el a közelebbi napokból, s ő oly szívélyes nevetésben tört ki a fölött, hogy azon karszék támlájához kelle fogódznia, melyben húsvét hétfőjén holttestét találták. S e mellett könyei gyöngyöztek le hófehér szakálára, s oly bensőséggel szoritá meg kezemet, mintha az egy néma köszönetet jelentene, azért, hogy egy derült pillanatot szereztem neki. Már az előszobában voltam, midőn az ajtónál újra megjelent s ismét nevetni kezdte. E vidor kép az utolsó, mely a nemes férfuról lelkemben fönmaradt s nem birhatnám magam reá, hogy holttestét megnézzem, csakhogy e derült benyomást ne engedjem elhomályosítani.

Csak hazatértemkor jutott eszembe, hogy szokása ellenére nem hívott meg új látogatásra s én más napon több ismerősöm előtt azt nyilatkoztatnám ki, hogy a nagyhirű férfiú vége közelnek tetszik előttem, mert e folytomos* komorság, feloszlásához vezeteti őt; - hogy maga idézze azt elő, az eszem ágában sem volt. Ha ezelőtt olykor rá akartam beszélni, hogy hagyja el a tébolydát, mosolyogva válaszolá: talán, talán! Midőn együttlétünk utolsó estjén szinte ismétlém ezt, kimondhatatlanul fájdalmas kifejezéssel az válaszolá: „Nem tehetem, halálom lenne az!” Lélektanilag nevezetes, hogy a gróf fiának, Bélának – kit végtelenül szeretett – megérkezése előtt hajta végre e szomorú ténytet; valószínűleg attól tartott, hogy az előtte oly igen kedves, virágzó ifjú meglátása, iszonyú elhatározásában ingataggá tehetné. Általában családját végtelen gyöngédséggel szereté. Egy izben nála találtam a grófnét, ki később eltávozott. Midőn a magas, megható alak a szobákon keresztül lépdelt, a gróf sokáig utánanézett, aztán hozzám fordulva könyező szemekkel így szólott: nemde, Széchenyi grófnő jeles asszony?

Ha az ember e nemes, pazarul megáldott természetet, e jeles kedélyt anyira jól ismeré, fájdalmas benyomást kelle tenni rá dr. Görgennek azon tettének általa a meghalt magániratait oly gyöngédtelen modorban közzétéve látta. E leveleket mindenki, ki a személyeket s viszonyokat közelebből nem ismeré, kell hogy félreértse, s Görgen úr maga-magáról szegénységi bizonyítványt adott ki az által, hogy ez iratokat a hirlapok piacára vitte. Azon nő, kihez e levelek intézve voltak, még száz ezekhez hasonlót bir, melyeket Széchenyi tréfából,

gyakran unalomból irt hozzá, és melyek semmi mást nem bizonyítanak, mint hogy a grófnak is, mint minden embernek, voltak kedvetlen napjai, hanem azért utolsó pillanatáig, ragyogó szellemét, találó elmésségét megtartá. Hanem, ha valóban öngyilkossági mániában szenvedett, van-e ott mentségre ok egy ily betegrei* fölügyelés elhanyagolására? A gróf bizonyosan hódolt volna az orvos rendeleteinek, az be van bizonyítva, mert mindenkinek ki őt meglátogató, elbeszélte, hogy szorosabb fölügyeletről tétetvén egy alkalommal szó, emiatt ő eredetileg három szobából álló lakását kettővel nagyobbítá. Mindaddig, míg Sz. Görgen intézetében volt, Görgen dr. felelős volt érte; ez elvitázhatlan. A „kiméletes, szeretetteljes bánásmódróli” beszéd neveltséges. A gróf évenként, általánosan 10,000 frtot fizetett, ez összegért aztán még jó bánásmódot se lehessen igényelni?! Családjához irt levelet nem hagyott a gróf hátra; holmija közt csupán egy bepecsételt csomag találtatott, mely egyébiránt más egyebet látszik tartalmazni, s melynek fölirata: „az 1845-ki évből; holtom után fölbontatlanul elégetendő.” Ha vajjon van-e végrendelete, nem tudom, de azt hiszem, aligha van. A gróf már régebben intézkedett vagyona fölött, s személyére csupán 30,000 frnyi évpénzt biztosított, még ebből is jelentékeny összeget gazdálkodott meg, mely halála után nála megtaláltatott. Ő kitűnő gazda volt s a legjobb szivvel birt, valódi, gyermekies, érzékeny kedély. Csak még egy vonást! Egy csoport galambja volt, miket maga etetett; bizonyos órában kinyitá ablakait, fuvoláját elővette s mélabús magyar dallamokat kezde játszani, melynek hangjai a tollas vendégeket hozzá édesgeték. A szegény kis állatok azóta órákig körülrepdesik az ablakokat, nem fér fejkbe, hogy barátjuk eltávozott, hogy az a kéz. Mely őket eteté és simogató, most már halott és merev, és hogy az ajkak, melyek oly bizalmas szerető hangokon szóltak hozzájuk, örök időkre el vannak zárva!...

Én alig válhatok meg a kedves halottra* megemlékezéstől, de őt, legalább az elmúlt napokból, önnek olvasói közül is sokan ismerék, s így hiszem, hogy ők is szívesen időztek velem együtt e nemes férfiú sirjánál.

1860. április 11-én, szombat
Budapest, 11-dik évi folyam. 48.
382. oldal

Budapesti hirharang.

Az akadémiai igazgató tanács már megkezdé üléseit, az akadémiai palota és a Széchenyi-emlék létesítése tárgyában. April 18-án határozba* ment, hogy Széchenyi-gyászünnepe a rendes októberi évi közgyűlés után való nap tartatik meg a muzeum-teremben, mely alkalomra b. Eötvös emlékbeszédet készít, s valamelyik tag ünnepi költemény írására kéretik föl. Az országos emlék aláírását maguk a tagok nyitják meg, s külön emlék készittetik az akadémia költségén a palota számára. Az emlékérem veretése is elhatározatott, továbbá requiem tartása, és egy a részvét és fájdalom kifejezését tartalmazó levél a grófi családhoz. Mi a palotaépítés tárgyat illeti, a legjobbnak ítélendő tervekre egy 800, és egy 400 aranyos jutalom utalványoztatott. Az építési ügyvezetésére kinevezett bizottság gr. Dessewffy Emil, gr. Károlyi György és báró Eötvös József urakból áll.

A pesti zenede Széchenyiért nagy gyászünnepet fog tartani.

A lánchid nagy kő oroszlánai, mind a pesti, mind a budai oldalon gyászfátyolokkal van ékesítve.

A Széchenyi-gőzös a Dunán gyászjelt visel. A többi gőzöst e tekintetben megszügyenyíték az apró csólnakok.

1860. április 11-én, szombat
Budapest, 11-dik évi folyam. 48.
382-383. oldal

Kecskeméti gyászünnep. (Ápril 16-kán.)

Széchenyink üdvözült lelkéért mai napon Kecskemét nagy nemzeti gyászünnepet ült. Reggel 8 órakor ünnepélyes hangon hirdeté a rom. kath. nagy egyház gyászharangja, hogy az országnak nagy halottjáért gyászmise fog tartatni. A boltok rögtön bezárattak, az utcákon gyászba öltözött nők és magyar diszruhás férfiak bánatos tömegei vonultak a Széchenyi cimereivel fölékesített oltár felé, békét és nyugalmat esdendők ama nagy szellemnek, kinek itt e földön sok küzdelme és nagy dicsősége volt. – Megható volt a 100 gyászló úrihölgy, és a kaszinóegylet tagjainak bevonulása, és egyik egyházból a másikba költözése. A független ember, s a kereskedő, az iparos, a földművelő, a napszámos osztály, a puszták fia, a pásztor, – a rom. katolikus, a reformált, az evangélikus, az óhitű keresztyén és a zsidó – mind együtt volt itt, s egyesült a honszeretet szent vallásában. A tágas egyház nem fogadható be a tizezernél többre menő tömeget. A gyász istentisztelet végén az oltár közeléből megzendül Vörösmarty „Szózata”. Ismeretlen láng villanyozta át minden erünket. Ezer és ezer ajak lelkesült dalában az egyház kultuszát nemzeti istentisztelet zárta be.

E gyászmiséről az egész gyülekezet, mint óriás processio költözött át a református egyházba. A templom belseje itt még szűkebb volt, a tömeg nagy részének nem lehet bejutnia. A nagy halott cimereivel és gyászszal bevont szószékből szives, lelkes átható gyászima a népek istenéhez, a magyar nemzet lehuny napjának, Széchenyi Istvánnak dicsóult lelkéért, és a nemzet jövőjeért. A gyászimát itt ismét Vörösmarty „Szózatának” három verse, a nemzet e dalimája rekeszté be.

Most a gyászoló gyülekezet ezrei az ágostai hitv. egyház felé indult. Itt a templom kicsinysége miatt a gyülekezet kívánatára az egyház udvarában isten szabad ege alatt bocsátók föl magasztos imánkat a nemzetek istenéhez. Itt ismét zengett a „Szózat”, s e fölkiáltás. „Éljen Széchenyi szelleme.” S ezzel a gyászoló sereg teljes rendben szétoszlott. A kaszinó egylet helyiségein e hó 19-re hirdetett gyász-ünnepélyre még engedély e percig nem érkezett.

1860. április 11-én, szombat
Budapest, 11-dik évi folyam. 48.
383. oldal

Vidéki rövid hírek.

Széchenyi Béla gróf, ki 1837 febr. 4-dikén Pesten született, a sopronyi törvényszék által nagykorúnak nyilvánított. Ő öröklí a majoratust. Az ifjabb Ödön gróf számára, a dicsóult gróf még életében megvásárlá a vas megyei sághi uradalmat. Azt is közérdekű tudni, hogy az elhunyt gróf egyetlen élő testvére Széchenyi Pál gróf, mind az öt fia számára egy-egy majoratust alapított.

Temesvárt fekete lapon ezüst betűkkel nyomott gyászjelentés hirdeti, hogy a Széchenyi-gyászünnep mikor megy végbe, Mozárt egyik miséjének elzengése mellett.

A miskolci kaszinókban a képek és tükrök is gyászalagokkal* ékesítvék.

Szabadkán, melynek köztanácsa 15,000 ftot ajánlott az akademiára, szintén megtarták az országos gyászszerartást. Ezen kívül szándékban van a szép utcában létező új sétányt Széchenyi sétánynak nevezni, s annak elejét az ő szobraival ékesíteni.

Kolozsvári K. indítványozza, hogy Széchenyi nevére alapítványt tegyenek, mely az erdélyi muzeum által évenként egy-egy tudományos művet díjazzon; a kolozsvári színháznál tűzzenek ki Széchenyi-drámajutalmat; minden város és falu a két magyar hazában tegyen le évi alapítványt, Széchenyi nevére, a keblében élő szegények javára.

* A jelölt szavak az újságban is ebben a formájukban szerepeltek